

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *Anders Bjerrum*: Fra Fjolde Sogn.
2. *Johannes Tholle*: Gartnerslægten Behrens.
3. *Leo Novrup*: En højnordisk Gæst.
4. Samleren.
5. *Anders Bjerrum*: De gamle Kalenderdage.

Nr. 8. — 1. FEBRUAR 1933. — 9. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000
Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

NYE MEDLEMMER

af

Historisk Samfund for Sønderjylland

kan endnu for indværende Aars Bidrag 5 Kr.
faa tilsendt det store Festskrift til H. P. Hanssen.

Gamle Aargange

af

Sønderj. Maanedsskrift

kan købes ved Henvendelse til
Seminarlærer C/ Eskildsen.

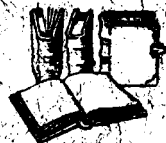
H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Efftl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Åstergade 40. Tel. 106. Over Gaarden

Aft Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

FRA FJOLDE SOGN.

Af ANDERS BJERRUM

GAMMELDAGS BRYLLUP.

Meddelt af Catharina Carstensen („de ole Tinne“) i Bjerrup, Fjorde S., f. 1841.

I HELT GAMLE DAGE FRIEDE KARLENE IKKE SELV, DET HAVDE DE en *Friværver* (ty. *Freiwerber*) til, men denne Skik er saa gammel, at Tinne ikke selv husker den; hun har hørt gamle Folk fortælle om den, og hun erindrer ogsaa at have hørt en Ytring som: „Den hær jo vel haven deromhaande, den hær væren *Friværver*“, d. v. s.: han har sikkert haft en Finger med i Spillet, han har været *Friværver*¹⁾.

I Tinnes Ungdom blev Sagen afgjort af de unge selv i al Stilhed og, saa vidt som det var dem muligt, i dybeste Hemmelighed. Naturligvis rygtedes det alligevel hurtigt i Byen, naar to unge „gik efter hinanden“, og Byens Koner fortalte hinanden under Tavshedsløfte, at det vel længe har været „hemmelig klart med dem“, og at „dér vær vel bald Brudfolk af“. Men det var en Æressag for de to unge at holde det hemmeligt saa længe som muligt. Offentliggørelse burde først finde Sted ved Jatterøllet og Forlovelsen.

Jatterøllet var et Forlovelsesgilde, der som Regel stod i Brudens Hjem. Dets vigtigste Begivenhed var den, at Kæresteparret forlod Gildestuen og ene to gik ind i en anden Stue for at „skifte“ ☉: give hinanden Fæstegaver. Den almindeligste Gave fra Karlen var en fin Damaskes Skulderklud; undertiden gav han dog et Forklæde el. lign., men Ringe udvexledes ikke dengang.

Forlovelsen var den paafølgende kirkelige Bekræftelse af Overenskomsten. Den fandt Sted i Præstegaarden, hvor Præsten „forlovede“

¹⁾ Her maa *Friværver* aabenbart forstaas som en uofficiel Mægler mellem de to Parter; efter at Skikken var forsvundet, har Ordet holdt sig nogen Tid, men med ændret Betydning, noget i Retning af en mandlig Kirsten Giftekniv.

Kæresteparret. Der skulde to „Tyer“ (∴: Vidner) med ved „æ Forloven“, en paa hver Side af de nærmeste, Faderen, hvis han levede, ellers en Broder eller Svoger.

Efter Forlovelsen holdtes der undertiden *Forloverøl*; i Tinnes Ungdom skete det meget sjældent og kun paa de større Gaarde, men senere blev det almindeligere og afløste efterhaanden Jatterøllet, der allerede i Tinnes Barndom var ved at gaa af Mode.

Naar de forlovede vilde „befri sig“ (∴: gifte sig), blev de jo først „opnævnt“ fra Prædikestolen tre Gange; naar der blev lyst sidste Gang, sagde man, at de „faldt ned fra æ Stol“.

Og saa skulde de „sammeliges“ (∴: vies). Undertiden fandt Vielsen Sted nogen Tid før „æ Kost“ (∴: Bryllupsgildet) blev holdt, men det sædvanlige var, at man holdt Kost paa samme Dag, som den kirkelige Handling fandt Sted.

Dagen før Bryllupsdagen var der „et Par Kostbedere (∴: Bydemænd) ude, en aa hver Side, en aa æ Brødgom sin og en aa æ Brud hendes“. De gik sammen ind i de Huse, hvor de skulde byde til Bryllup, men de holdt jo „Omskævt med æ Beden“ ∴: de skiftedes til at fremsige Formularen: „Wir beiden sind ausgesandt von den beiden jungen Leuten N. N. und N. N. . . .“ (mere kunde Tinne ikke huske).¹⁾ Bydemændene gik til Fods og med Stok i Haanden. Naar de havde fremsagt deres Ærinde, blev de beskænkede med „Kømen“ (Snaps), „saa fik de og nok etgang (∴: undertiden) en lille Svips tilsidst.“

Selve Bryllupsgildet varede enten een eller to Dage, alt eftersom det var lille eller stor Kost. Var det stor Kost, kaldtes den første Dag *Kostaften*. Den begyndte med, at Kostbederne sendtes ud; dens Hovedbegivenheder var, at Godset (Brudens Udstyr) blev flyttet fra Brudens Hjem til Parrets fremtidige Hjem, hvor Brylluppet fandt Sted, og at nogle Naboer kom og redte Brudesengen i Bryllupsgaarden.

¹⁾ En fuldstændig Opskrift af Bydeformularen findes imidlertid i Fra Heden (Slesv. Provindsialefterretninger 1863) S. 389; her fortæller Feilberg: „En gammel Mand har meddelt mig, at Indbydelsen i Fjorde Sogn fandt Sted ved to „Lihrsvenn“, som, naar De kom ind ad Døren, stillede sig op med Hatten i Haanden. Den ene begyndte da: „Guten Tag! Wir beiden sind ausgesandt von unserem hochgeehrten Bräutigam N. N. und seiner herzlich geliebten Braut N. N. Diese beiden lassen Euch freundlich grüssen und bitten Sie an ihrem hochzeitlichen Ehrentage zusprechen zu wollen, die Brautfahrt nach der Kirche mitmachen, dem Gottesdienste beiwohnen, und darnach mit anderen erbetenen Gästen im Hochzeitshaus des N. N. in N. mit einer Mahlzeit fürlieb nehmen. Sie gedenken in ähnlichen Fällen Gleiches an Ihnen zu verschonen (?). Ist das nun Eure Meinung und Wille, dass Ihr diese Ehre erzeigen wollet denen, von welchen wir ausgesandt sind, so bitten wir Euch dieses durch ein lautes Ja zu erkennen zu geben.“ Svaret „Ja“ fulgte, hvorpaa Byderne sagde „Amen“, rakte enhver Haanden og droge videre.“

Det var en Ære at blive indbudt til at „flytte æ Gods“. Kostaftens Morgen kørte de Vogne, der skulde køre med Gods, under Sang og Musik til Brudens Hjem. Her blev der skænket for Mændene, og Godset blev læsset paa; paa en af Vognene blev der skaffet Plads for Bruden. I helt gamle Dage fandt der i Forbindelse med Godshentningen en Ceremoni Sted, som Tinne ikke rigtig har Rede paa; den bestod i, at Bruden skjulte sig, og saa skulde Brudgommen „lede hende op,“ -- „dér har de haft Wirtschafft og Spaas med“. — Naar Vognene kørte tilbage med Godset, var der gerne mødt Folk op ved Korsvejene; de stillede sig ud paa Vejen og lod, som om de med Stokke gennede Vognene den rigtige Vej, „dat de ikke drive forkert med æ Gods“ (∴ for at de ikke skulde køre forkert med Godset). Hvis Brud og Brudgom var fra samme By, kørte Vognene gerne en Omvej¹⁾.

Strax efter Godsets Ankomst til Bryllupsgaarden blev Brudesengen „gjort op“. Hertil var nogle Nabokoner blevet indbudt, og ogsaa denne Indbydelse blev betragtet som en Æresbevisning. Brudesengen var en Himmelseng, den blev redt meget højt op og meget pragtfuldt, og naar Værket var fuldendt, kom der en Musikanter og spillede et Par Stykker inde i Soveværelset — „spille for æ Seng“ kaldtes det --, mens Konerne andægtigt sad og hørte efter og lod Tonernes Magt og Sengens Pragt stemme Sindene til Vemod.

Kostaftens Eftermiddag kom baade de Mænd, der havde kørt med Gods, og de Koner, som havde været til „Sengopgøren“, over i Bryllupsgaarden til „Maldter“ (∴ Festmaaltid). Naar Gæsterne var gaaet, tog Bruden tilbage til sit Hjem, hvorfra hun blev hentet næste Dags Morgen.

I Løbet af Dagen blev der endvidere sendt Karle ud til Nabogaarden for at hente Borde og Bænke, som skulde benyttes paa Hovedfestdagen. Nogle unge Piger var ude at „s a n k e T ø j“, d.v.s. laane Tallerkener, Fade o. lign. Ejerne hentede det selv hjem Dagen efter Brylluppet. Knive og Gafler bragte Gæsterne selv med. Endelig var en Del unge Karle Kostaftens Morgen indbudt til „M æ l k s a n k e n“. De Gæster, som boede uden for den By, hvor Brylluppet holdtes, plejede nemlig at give den Mælk, som brugtes ved Brylluppet. Kostaftens Morgen samlede Giverne indenfor hver Landsby Mælken sammen paa eet Sted, og Karlene kørte saa fra By til By for at afhente den. Skinker gav Brudgommen og Bruden selv.

Anden Bryllupsdag var Hovedfestdagen og kaldtes *Kostdag*. Om Morgenhen hentes Præstekonen til Brudens Hjem med *B r u d e k r o n e n*;

¹⁾ Om Godshentningen meddeler Feilberg i Fra Heden S. 387 f. desuden følgende Oplysning: „Fra Fjorde fortælles, at paa den første Vogn ubetinget kjøres Haspetræet. En af Brudens paarørende er fra Udkjørselen af i uafledeligt Arbejde med at dreje det rundt, hvilket formodentlig hentyder til den vordende Husmoders Flid i at spinde og gjøre Lærred“.

undertiden blev der ogsaa indbudt et Par Nabokoner „til Smykken“. I hele Sognet var der kun een Brudekrone, og den laa i Præstegaarden. Den lignede en Hølle (det gammeldags Hovedtøj), den var høj foran, men den havde lange blomstrede hvide Baand bagpaa. Slør kendtes ikke¹⁾.

I Brudgommens Hjem samledes imidlertid alle de indbudte for at „følge med i *Brudfærd*“. De blev ikke budt ind; saa snart alle var samlede, ordnedes Vogntoget, og saa kørte de med Musik i Spidsen „hen at hente æ Brud ud“.

Ved Ankomsten til Brudens Hjem gik Brudgommen ind til Bruden, gav hende Haanden og ønskede hende Godmorgen, hvorefter ogsaa de nærmeste Slægtninge hilste paa Bruden. Derpaa førtes hun til Vogns, og Brudefølget ordnedes efter bestemte Regler.

Paa den forreste Vogn sad Musikanterne. Paa den næste sad „æ Formand“ (Kusken) paa den forreste og Brudgommen og hans Fader paa den bagerste Agestol. Paa den tredie Vogn var der fire Agestole²⁾; paa den forreste sad Kusken, paa den næste æ Brudmøer (o: Brudepigerne, to unge Piger); de kørte baglæns, sad altsaa med Ansigtet mod Bruden, der sad helt alene paa den tredie Agestol; bag ved hende sad „æ Bisidders“, to ældre gifte Koner. Paa de følgende Vogne fulgte først de nærmeste Slægtninge, derpaa de fjernere og Naboerne. Kostbederne red vist i Reglen ved Siden af eller foran Vognene. To ugifte Nabokarle var indbudt til „Klokkerykken“; de skulde ringe med Kirkeklokken, mens Brudefølget var paa Vej til Kirken.

Hvis det regnede under Brudfærden, sagde man: „Det regner Guld i Brudeskød“.

Brudgommen gik altid først ind i Kirken, ledsaget af de to Fædre (Mødrene var aldrig med i Brudfærden). Derpaa kom Bruden, ledsaget af Brudmøerne og Bisidderne; de satte sig paa en af de forreste Bænke i denne Orden: Bisidder — Brudmø — Bruden — Brudmø — Bisidder.

Naar Vielsen var forbi, og Brudfolkene „sammelgivne“, kørte hele Følget hjem til Kosthusene. Naar der var stor Kost, var der mindst to Kosthuse, nemlig Brudgommens Gaard (Parrets fremtidige Hjem) og den nærmeste Nabos Gaard. Der var vel i Reglen et Par Hundrede Mennesker med til en stor Kost, det kom jo an paa, „hvor vidt de havde udbeden“.

Strax efter Hjemkomsten fra Kirken (hen paa Eftermiddagen) fandt „æ *Kostmaldter*“ (o: Bryllupsmaaltidet) Sted — hvad Gæsterne vel ogsaa kunde trænge til, de havde hverken faaet vaadt eller tørt endnu. Bruden

¹⁾ For „Slør“ findes i Fjorde kun det højtytske Laaneord *Schleier*, hvilket viser, at Sløret ikke har været brugt ret længe.

²⁾ Den gamle Stadsvogn, Familievognen, lignede Arbejdsvognen, men var noget længere og lettere; Siderne var ofte af Risfletning og forholdsvis lave. Paa Vognen kunde der fastspændes indtil fire Agestole.

„sad til Maldter“ i Brudgommens Hus sammen med Kvinderne, Brudgommen i det andet Kosthus sammen med Mændene. Hvis der ikke var Plads til alle Gæsterne i disse to Huse, var der et tredje Kosthus, hvor der baade sad Mænd og Kvinder.

Kostmaaltidet bestod i gamle Dage af Ærter og Skinke og Risengrød; nu er de almindelige Bryllupsretter Vinsuppe og Skinke.

Bordene var anbragte i „æ Pissel“ (Storstuen); der var tre „L a v“ (c: tre Borde med Gæster), langs hver Langvæg et „S i d e l a v“, og langs den ene Endevæg „æ K r y d s l a v“; midt for Krydslavets Side sad Bruden (henholdsvis Brudgommen). Foruden Pisselen blev i Reglen ogsaa Loen og Dørnsken (Dagligstuen) benyttet.

Der var en „S k a f n e r“ (Skaffer) i hvert Hus; desuden var nogle unge Piger „beden til at gaa aa æ Gulv“ c: indbudt som Opvartningspiger.

Under Maaltidet gik der Tallerkener rundt for „æ Køks“ (Kogekonen), for „æ Schüttelvasker“ (Konen som vaskede op) og for „æ Badmor“ (Jordemoderen). Naar Maaltidet var forbi, meddelte Skafferen, at nu kunde de, der havde Lyst, give G a v e. Bruden og Brudgommen sad i hver sit Hus og modtog Gaverne — i Reglen rede Penge — i en Tallerken; Giverne kom en for en og afleverede deres Skærv. Bruden gav gerne Giversken Haand og sagde Tak, hvorpaa hun skænkede et Glas Vin for hende¹).

Under og efter Festmaaltidet stod i en Dørnsk paa Brudgommens Gaard (altsaa i Kvindernes Kosthus) en Kiste med Brudens Udstyr; Laaget var aabent, saa alle kunde faa Lejlighed til at se paa Herlighederne.

Om Aftenen var der Dans paa Brudgommens Gaard. Først dansede Brud og Brudgom tre Danse alene; det kaldtes „at danse æ B r u d d a n s“ eller „æ E h r e n d a n s“. Først derefter begyndte de øvrige at danse. De Piger, som havde „gaaet paa Gulvet“, stod under Brudedansen hver med et tændt Lys i Haanden, og det blev de staaende med, indtil de blev budt op til Dans, saa blev Lyset slukket og lagt til Side.

„Om æ Midnat vur æ Brud hind Krone aftagen, og saa vur æ Hølle aasæt“, c: ved Midnat blev Brudens Krone taget af, og saa blev der sat en Hølle paa hendes Hoved. Det foregik meget stilfærdigt, et Par Koner gik med Bruden ind i et Kammer for at hjælpe hende (hun skiftede i Reglen Tøj ved samme Lejlighed); den Hølle, hun fik paa, var en Krushølle, en smuk hvid Hølle med Baand.

Inden Gæsterne gik hjem om Morgen, fik de „Stutler og Brokker (c: Mælk med ituskaaret Hvedebrød) til Davre“.

— Naar Brylluppet var en „lille Kost“, varede det kun een Dag; „Godset“ hentedes „ved Geleghenheit“, undertiden dog paa selve Bryllupsdagen.

¹) Hvorledes Gavegivningen foregik i Mændenes Kosthus, har Tinne aldrig set.

Bruden bar ingen Krone. Der var færre Gæster og kun eet Kosthus. Brud og Brudgom „sad til Maldter“ ved Siden af hinanden; ved Brudgommens Side sad Mændene, først de nærmeste Slægtninge, derpaa de fjernere Slægtninge og Naboerne; ved Brudens Side sad Kvinderne i samme Orden.

GARTNERSLÆGTEN BEHRENS

GENNEM 3 GENERATIONER PAA GRAM SLOT

AF HAVEBRUGSKANDIDAT, HAVEARKITEKT JOHANNES THOLLE

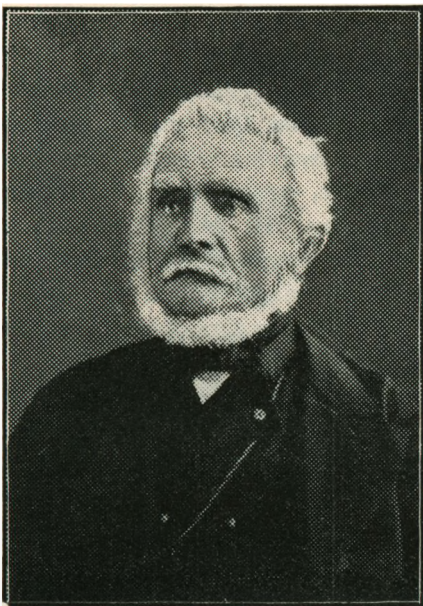
I AARET 1833 KOM TIL GRAM SLOT EN TYSK GARTNER, HVIS NAVN var *Johan Friedrich Wilhelm Traugott Behrens*. Han blev Stamfaderen til Gartnerslægten Behrens, der i 3 Generationer tjente paa Gram Slot. Dels gennem det Ry, der paa Egnen er gaaet af dette Arbejde, dels gennem Slægtens egne Optegnelser og de med megen Pietet opbevarede Dokumenter, er vi i Stand til at følge denne Slægt mere end saa mange andre Gartnerslægter, og i det følgende skal vi bringe en Omtale af den.

Johan Friedrich Traugott Behrens var født d. 26. Maj 1804 Kl. 7 $\frac{1}{2}$ Formiddag i Wolfenbüttel nær Hannover som Søn af Musikanter Johan Heinrich Friedrich Behrens (hos Hauptmann von Campa Campaguin) og dennes Hustru Louise Charlotte, født Landensagen, han blev døbt i Garnisons Kirke sammesteds d. 3. Juni 1804. Som ungt Menneske sattes han i Gartnerlære, bl. a. i Quedlinburg, var et Aar (1823) paa Herrnhäusern, 1825—27 paa et andet Gods og havde fra begge disse Steder gode anbefalinger. Paa Herrnhäusern synes han at være bleven særlig kyndig i Orangeridrift, og var fra April til 21. Novbr. ansat ved Salzderselden, hvorfra han fik det Vidnesbyrd, at han havde været flittig, tro, tjenstvillig, rolig og kun ved særlige Omstændigheder maatte forlade Pladsen. Fra Januar 1828 til 30. Aug. 1829 havde han Tjeneste hos en Medicinalraad, hvorfra han ogsaa fik anbefaling, — ligesaa fra Rottorf, hvor han var Gartner fra Mortensdag 1829 til Mikkelsdag 1830.

I Slutningen af Aaret 1830 fik han i Provinsen Lüneburg, hvor han nu var Gartner, udstedt et Rejsepas, af hvilket hans Beskrivelse kan læses. Han var nu 26 Aar gl., Højden 5 Fod 3 $\frac{1}{2}$ Tomme, havde blondt

Haar, blaa Øjne, bred Vækst, almindelig Mund, rødligt Skæg, runde Kinder, sund Udseende o. s. v. Passet gjaldt fra Einbeck og er stemplet i Steinbrück og paategnet ¹¹/₁₀ 1830 i Altona. Rejsen har aabenbart gjaldt Sønderjylland, og han noterer selv at være ankommen til Christiansfeld d. 17. Oktober 1830. Her har han formentlig været beskæftiget for Brødre-
menigheden i hvert Fald til ind i 1831, og han har bl. a. haft med Jordbær og Lavendler at gøre. Om det er religiøse Overvejelser, der har bragt ham hid, er

ikke klart; givet er det, at han gjorde sig sine Overvejelser angaaende sit Forhold til Religionen, — han søgte ofte den hellige Nadver, og han har skriftligt erklæret, at han ikke fandt, at den katolske Lære stemte med den hellige Skrift, hvorfor han for sit Vedkommende søgte Nadveren i den evangeliske Kirke.

Johan Friedrich Traugott Behrens
f. 26. 5. 1804, d. 11. 4. 1899.

Til Gram kom Behrens efter alt at dømme i Aaret 1833, da han altsaa var 29 Aar gammel. Han maatte gaa i Tjeneste paa Slottet under yderst elendige Forhold. Efter Statsbankerotten havde Grevskabet nemlig maattet sættes under Administration, og endnu, da B. kom til Godset, var det under Administration. Haven henvendte sig til et komplet

Vildnis. Tjørn, Tidsler, vilde Hindbær, „Skaalpil“ og Brændenælder havde bredt sig overalt i Haven, — ja denne havde overhovedet ikke været under noget gartnerisk Tilsyn i lang Tid. Hvor man stak Spaden i Jorden, kom det gule Sand og Senegræsset til Syne, og Plænerne var ganske nøgne, — kun hist og her groede der nogle Totter Katteskæg. Saadanne Forhold gik nu B. ind til, og hertil kom, at Økonomiarealerne intet Udbytte kunde give ham, men at ogsaa de kun trængte til Pleje og Pasing. Overalt krævedes der et energisk Arbejde, — og om nogen Løn kunde der ikke være Tale. B. maatte selv se at skaffe sig et Udkomme, og han gjorde til en Begyndelse dette bl. a. ved at rejse omkring til Folk paa Egnen og anlægge Haver for dem. For at kunne skaffe sig Gødning, maatte han købe nogle Faar og en Ko, — og først da Herskabet efter et Aars Tids Forløb saa hans fortrinlige Arbejde, hans Blomsterkulturer og Potteplanter og hans Tiltrækning af Espaliertræer til Havemuren, først da

kunde der blive Tale om, at Herskabet kunde yde noget, og søm en Erkendtlighed bevilgedes der ham da en Gratifikation bestaaende af den fornødne Mergel og Gødning til Slotshaven! Herved og efter Aars flittigt Arbejde blev Slotshaven sat i Stand til at yde noget til sin Dyrker, endog saaledes, at Gartneren kunde sælge Grøntsager i Ribe. Og formentlig i Aaret 1837 blev B. gift med Jomfru Mette Magdalene Lauritz(en) fra Sommersted (født $\frac{30}{8}$ 1794), vistnok bosiddende i Gram. Hans Hustru var saaledes en hel Del ældre end Gartner B. — I 30 Aar virkede nu B. paa Gram, og saavel paa Slottet som i dets Omegn sporedes hans Virke ganske tydeligt.

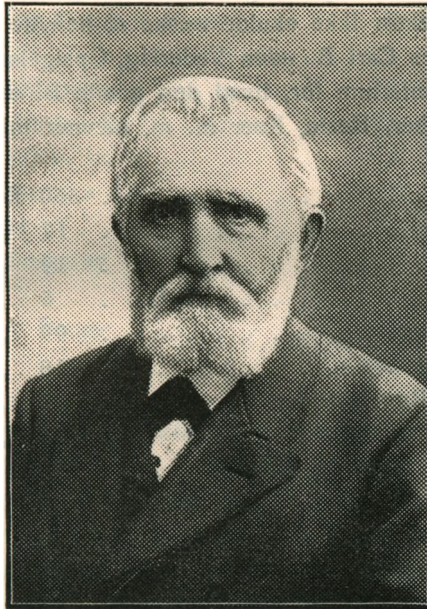
I Aaret 1863 ansøgte B. om Tilladelse til at maatte fratræde Tjenesten paa Gram, og om at hans Søn Carl maatte indtræde i hans Sted. Det fremgaar ikke af denne Ansøgning, hvorfor han begærede sin Afsked, men Ansøgningen bevilgedes, og gamle B., der nu var 60 Aar, tog Ophold hos sin Søn i Gramby. Her levede han i 36 Aar og døde d. $\frac{11}{4}$ 1899, altsaa næsten 95 Aar gammel. Han begravedes paa Gram Kirkegaard.

Den næste Generation traadte nu til, og *Carl Ferdinand Traugott Behrens* blev Gartner Nr. 2 paa Gram fra $\frac{1}{1}$ 1863. Han var født paa Gram d. $\frac{3}{8}$ 1836 og var ved sin Tiltrædelse altsaa 27 Aar gl. Sin Læretid havde han udstaaet hos Faderen paa Gram fra $\frac{1}{12}$ 1850 til $\frac{1}{12}$ 1853, hvorom Lærebrevet beretter, idet dets trykte tyske Tekst tillige beretter, at han ikke alene har været flittig, tro, rolig og tjenstvillig, men ogsaa ordentlig og kristelig, ligesom han har erhvervet sig temmeligt Kendskab i Gartneriet, og hvorfor han kan anbefales paa det bedste. Gamle Behrens har undertegnet Lærebrevet med sin sirlige Skrift og med store Sving.

Carl B. var fra $\frac{1}{1}$ 1854 til $\frac{1}{1}$ 1855 Gartner-Gesell hos Handelsgartner Langla i Haderslev og havde herfra en god Anbefaling. Fra $\frac{1}{8}$ 1855 til $\frac{24}{8}$ 1856 var han Gartengehülfe hos Christ. Brosten i Lybæk, og det siges i hans Anbefaling, at han i den forløbne Tid har forestaaet det ham overdragne Arbejde med Flid og Trofasthed, hvorfor han anbefales til alle „Kunstgenossen und Gartenfreunde“. Fra dette Aar har han ført Dagbog over sit Arbejde m. m., begyndende Søndag d. $\frac{30}{9}$ 1855, og ført paa Tysk. Han nævner i denne bl. a. Kulturer af Azalia, Cinerarier, Calceolarier, m. fl. samt Køkkenurter af forsk. Slags. Af Notitser skal anføres for $\frac{1}{11}$, at han da var til Fødselsdagsfest hos en Schneeberg, hvor man drak 5 Flasker Madeira, 1 Fl. Portvin, 1 Fl. Hvidvin, 1 Fl. Champagne. Søndagene benyttedes til Udflugter og Besøg i fremmede Gartnerier. — Skærtorsdag 1855 blev ikke fejret, men da maatte han arbejde, og Langfredag var han Kl. $8\frac{1}{2}$ til Gudstjeneste i Mariekirken. Kristi Himmelfartsdag arbejdede han med Runkelroer. — 1. Pinsedag, $\frac{11}{6}$, noterer han blomstrende Erica Willmoriana o. s. v. Den første Dagbog slutter med Opholdet i Lybæk.

Den næste Dagbog begynder med hans Ophold paa Herrnhäusen, hvortil han kom den 3. Sept. 1856, og med hvilket Gods's Inspektør han havde korresponderet under sit Ophold i Lybæk. Her arbejder han bl. a. i Palmehuset med Pelargonier, Camelier o. s. v. og foretager ligesom i Lybæk Udflugter til andre Gartnerier om Søndagen. Han tager ogsaa Undervisning i Geometri og Bogføring. Ved dette Gods blev han indtil $15/4$ 1858, og medtog ved sin Afrejse en udmærket Anbefaling fra Hof-

Garten-Inspektør H. L. Wendland. Han drog nu til Berlin, hvor han fik Ansættelse hos Kommercieraad Borsig i Moabit ($1/4-1/9$ 1858), og fra hvis Overgartner H. Geerdts han ogsaa fik en Anbefaling; saavel disse Anbefalinger som C. B.s Dagbøger og hvad han skrev til og modtog fra sin Fader har været ført paa Tysk. Men med Opholdet i Berlin

Carl Ferdinand Traugott Behrens f. 2. 8. 1836
d. 25. 3. 1912.

har omfattende og grundige Kundskaber i Faget som ogsaa utrættelig Flid, Arbejdslyst og sædelig Vandel. Et godt Vidnesbyrd gives ham ogsaa ($19/12$ 1860) af Gram-Nybøl Godsinspektorat, idet der siges, at han er et stille, roligt, beskedent og høfligt Menneske af eksemplarisk Vandel, — det kunde efter dette synes, som om C. B. havde været i Faderens Tjeneste paa dette Tidspunkt, og at han da ønskede at skifte, uden at dette rimeligvis blev til noget.

Under $14/1$ 1863 foreligger der Afgørelse i Sagen om, hvem der skulde være Grams nye Slotsgartner. Gamle B. havde altsaa ansøgt om, at Carl B. maatte afløse ham, og Godset billigede dette saaledes, at gamle B. skulde have 50 RM. i Pension aarligt at udbetale af Godskassen kvartalsvis, samt desuden fri Bolig i Gartnerboligen, imod at Sønnen gav Faderen frit Ophold for sig med Kost og Pleje, Vask, Lys og Varme. Han indtraadte iøvrigt i Faderens Rettigheder og Pligter — dog skete der

synes. Behrens Tyskertid at være forbi, og Slægten drages mere og mere mod Danmark. Medvirkende hertil er muligvis det, at C. B. fik Plads som Gartnermedhjælper hos den kendte Handelsgartner og Borgerrepræsentant F. I. C. Jensen i Aarhus. Her var han fra $10/10$ 1858 til $21/2$ 1859 som Medhjælper og kaldes af Jensen for en Kunstgartner, der

bl. a. de Forandringer: 1) at Sønnen foruden som hidtil at forsyne Slottet under Herskabets Ophold samme Steds med Blomster uden Godtgørelse ogsaa skulde levere Urter og Havesager til Herskabets Køkken uden Vederlag til en Værdi af 20 Rd. aarlig, hvorimod han for Frugt tilkom Godtgørelse efter Herskabets nærmere Bestemmelse, og 2) at Herskabet forbeholdt sig det Stykke Jord paa ca. 1 Td. Land i Nærheden af Slottet, som i nogle Aar havde været overladt denne Gartner, hvilket Stykke Jord overlodes Inspektoratet til Dyrkning af Køkkenurter m. m., men forsaavidt den daværende Inspektør ikke skulde ønske at benytte Jorden, kunde den indtil videre overlades Carl B. uden Vederlag, Opsigelsestiden var $\frac{1}{2}$ Aar. Der opsattes et Inventarium for, hvad den gamle B. overlod til sin Søn, som foruden Redskaber, Heste, Køer m. m. nævner følgende:

alle Potteplanter	350	Rdlr.	3	M.	6	Sk.
Svibler og Knolde	17	"			8	"
1900 Urtepotter.	19	"				
5 Vandkander	5	"	3	"		
33 Mistbænkvinduer.	99	"				
11 Mistbænkarme	18	"	2	"		
1 Plantekasse, 2 Bærebrætter	2	"				
6 Thermometre	3	"				
Roser, højstamm., ægte og vilde	39	"	4	"	8	"
1500 Ligustrum	5	"				
450 Stikkelsbær og Ribs	6	"	4	"	8	"
800 Sirbuske i Rummel	24	"				
60 smaa Thuja	1	"	5	"	4	"
9 Frugttræer, 3 Morbær m. m.	4	"	2	"		
338 Solbær m. m.	2	"				
130 Lindetræer	10	"	5	"		
Smaa Ribs.	2	"				
Rhododendron ponticum og Azalea	22	"				
Træfrøplanter	1	"				
80 Frugttræer i Rummel	5	"				
200 Sparcium scoparium.	1	"	2	"		
400 Asparagusplanter.	1	"				
Blommetræer	10	"				
48 Sirbuske, Moderplanter	2	"				
24 Solbær, 16 Ligustrum italicum, 15 Lam- bertsnødder	1	"	4	"	12	"
55 Sølvpopler	2	"	1	"	12	"
40 Balsampopler	1	"	4	"		
550 Rothkastanier.	8	"				

150 Ask	3	"		
Hvidtjørn, 550 store, 350 smaa	4	"	3	" 4 "
1 Korkelm, 1 Pyramideelm, 1 Hængelm, 1 Ask smaa Ask og Alm	1	"	5	"
Æble- og Pære-Vildstammer	1	"	2	"
1 Bed med Vitis vinifera (Vin)	1	"	2	"
Primula veris, auricula og Dianthus	5	"		
65 Roser, smaa	5	"	2	" 8 "
40 — større og Bourbon-Roser	7	"	3	"
37 Frilandsroser	4	"	3	" 12 "
Frøposer og Lærredposer	1	"	3	"
Ærter, nedlagt i Jorden for	30	"		
1 Kasse med forskjell. m. m.	1	"		
11 Stk. podede Tjørn, a 12	1	"	2	" 4 "
130 vilde Kirsebær			5	"
Arbejdsløn for Aflægning	4	"		
diverse	1	"	5	"
modtaget kontante Penge	27	"	3	" 10 "

ialt 769 Rdlr.

Inventariets første Del (Værktøj m. m.) omfattede Værktøj til et Beløb af 831 Rdlr. Den sidste Del var undertegnet af Gartnerne J. N. Rudebeiz og C. J. Langla, 16. 1 1863. Som det vil kunne skønnes, var der i de 30 Aar, den gamle B. havde arbejdet paa Gram, sket betydelige Forbedringer og Fremskridt og skabt absolut store Værdier.

Carl B. fulgte trofast i Faderens Spor og arbejdede med Ihærdighed paa at bringe Slotshaven op til at kunne tilfredsstille Tidens Fordringer i alle Retninger. Han anlagde Planteskole og drev Handel med Frø, og ved bestandigt Initiativ og flittig Virksomhed kom Slotshaven i Gram efterhaanden til at danne Midtpunktet for Havevæsenets Udvikling i Nordslesvigs Vesteregn, og det kan tilføjes, at praktisk talt alle ældre Frugttræer i og omkring Ribe stammer fra Gartner B. paa Gram, som tiltrak dem og selv rejste omkring og solgte dem (navnlig i Firserne og Halvfemserne). De to Generationers Arbejde faldt tildels sammen med Grundtvigianismens Fremvækst, og i en Indberetning til Stephan Nyeland (ca. 1897) har B. skrevet herom bl. a., at „horvel vi hver især (Fader og Søn) have gjort os Umage for at vække Plantelyst og for en forbedret Havedyrkning iblandt Almuen, og med Glæde set Følgerne deraf, skyldes Fremgangen dog formentlig den Oplysning og Fremskridt, der i Særdeleshed have gjort sig gældende hos Landboerne, og hvortil de gode Tider med bedre økonomiske Forhold, i Forbindelse med de danske Højskoler's aandsvækkende Gerning har bidraget saa overordentlig meget.“ Han tog sin

Afsked efter at have virket paa Gram i 36 Aar, og købte den gamle Skole til Bolig i 1909, og drev dér lidt Gartneri. Han døde 25 3. 1912 og blev begravet paa Gram Kirkegaard ligesom sin Fader. Hans Hustru fortsatte ved Datteren *Emma B.s* Hjælp Virksomheden, men Moderen blev efterhaanden meget svækket og sad hjælpeløs paa et Sted i 5 Aar, indtil hun døde i 1924. Datteren arvede da Huset og Grunden, og hun har bestandigt et Gartneri i Gram.

Som tredje Generation af Slotsgartnere paa Gram rykkede nu Sønnen *Carl Bjerrum Behrens* ind paa Gram. Han var født i Gram 2. 8. 1872 og tiltraadte Gartnertjenesten i Foraaret 1899. Mens de to første Generationer naturligt havde følt og skrevet sig som Tyskere, skete der allerede i 2den Generation en Ændring i disse Forhold, saaledes at man bl. a. begyndte at skrive paa Dansk. I 3die Generation blev Omslaget fuldbyrdet, og C. B. B., der først havde søgt Uddannelse i holstenske Planteskoler, i Quedlinburg m. fl. Steder, og som derefter blev udskrevet som Gardist i den kejserlige Garde i Berlin, tog senere til København, hvor han var Medhjælper i flere Handelsgartnerier, før han overtog Pladsen paa Gram. Og saa stærk var nu Omslaget bleven, at C. B. B. i 1905 forlod Gram, fordi han ikke kunde finde sig i Tyskernes Styre i Sønderjylland. Trykket af dette forlod C. B. B. i 1905 Gram og nedsatte sig som Handelsgartner i Esbjerg, hvor han siden har virket. Dermed var Kontinuiteten brudt, og selv om der stadig lever Medlemmer af Slægten i Gram, har de dog intet med Slottet at gøre. Paa Slottet rykkede Gartner *Hansen* ind som Lejer af Gartnerbolig og Jord, mens en Havemand har faaet overdraget at passe selve Slotshaven.

Uden at det har været muligt at konstatere nogen Forbindelse med den her nævnte Slægt, kendes der ogsaa andetsteds fra i Danmark Gartnere med Slægtsnavnet Behrens. Dette gælder saaledes en Gartner B., der i Tredserne var Gartner paa Valdemar-Slot paa Taasinge, og som bl. a. har udstillet Frugt paa Udstillinger i Svendborg, — en Gartner *F. Behrens*, der i Firserne og Halvfemserne var Gartner paa Belvedere i Svendborg (muligvis den samme som ovennævnte paa Valdemar-Slot), samt *Julius Behrens*, f. $15/3$ 1857 i Kbhv., Havebrugskandidat i 1878 og derefter Frøhandler i Melbourne. Skulde nogen kunde bringe mig paa Sporet efter nærmere Oplysninger om disse 3 nævnte, modtages Oplysning herom med Tak: Malthé Bruuns Vej 3, Kbhv. F.

EN HØJNORDISK GÆST

EN HØJNORDISK FUGL, EN POLARLOM, DUKKEDE FORLEDEN OP PAA Tøndereggen. Fjerdragten viste, at det var en Ungfugl, udrugt sidste Sommer; den var nu paa sin første Rejse sydpaa til mildere Egne.

Denne Lomart ruger især i det nordlige Skandinavien; — i Danmark ruger den aldrig, men kommer jævnligt herved om Vinteren for at nyde godt af de aabne Vande, hvori den tager sin Føde, der væsentligst bestaar af Fisk, som den med stor Behændighed fanger svømmende under Vandoverfladen. Om Sommeren opholder Lommerne sig inde i Landet ved de ferske Fjældsøer, hvor de har deres Ynglepladser; men naar Vinteren kommer, ser de sig nødsaget til at forlade de kære Steder, da Isen lukker for „Spisekamrene“. De søger da ud paa det aabne Hav og trækker langt omkring. De danske Farvande er et yndet Opholdssted for mange Lommer Vinteren igennem. Fra Vandet letter Lommerne kun med største Besvær, men har de først rigtig faaet Luft under Vingerne, er Flugten baade hurtig og udholdende. Med fast Grund under Fødderne er disse „Mestertykkere“ uheldigt stillede. Gangen er nemlig ubehjælpelig, idet de ikke formaar at staa eller støtte paa Benene, men maa skubbe og vrikke sig frem paa Bugen. Lægger man en Lom paa tørt Land et lille Stykke fra Vandet, gør den hverken Forsøg paa at kravle eller flyve. En saadan udpræget „Vandfugl“ mister ganske Fatningen, naar den kommer ind paa Land, og Vandet er ude af Syne.

Saadan gik det vor Lom, som en Dag fandtes i Øster Højst af en ung Mand. En Snestorm har sikkert drevet den ind over Land, og udmattet har den tilsidst kastet sig ned paa Sneen, hvor den fandtes. Lommen blev bragt til Skolen, hvor Lærer Moeslund tog sig af den og senere overlod den til Seminariet i Tønder. Her kom Fuglen rigtig til Kræfter igen; den blev fodret med Sild, og morsomt var det at se, hvorledes den kunde sætte en halv Snes Sild ned i en Haandevending. Den blev snart saa fortrolig, at den ikke generede sig en Smule for at nedsvælge Fisk i Overværelse af en Snes Tilskuere i en Klasse. Baade Børn og voksne morede sig over dens Forslugenhed.

Ved Vandmøllen var en Vaage med klart, rindende Vand, der blev Lommen sat ud efter et ordentligt Foder paa 16 Stk. Sild. Med Velbehag lod Lommen det klare, kolde Vand risle hen over Ryggen — snart dukkede den helt under og svømmede under Vandet for at komme op et uventet Sted — ja nu var Lommen igen i sit rette Element. „Og Menneskene — de var vist i Grunden slet ikke saa farlige og grusomme, som der fortæltes“, tænkte Lommen og saa op mod den store Flok, som var

fulgt med for at se den i de rette Omgivelser. Men Lommens Syn paa Menneskene blev desværre et ganske andet. Vel gik den første Dag godt, alle, der kom, saa kun paa den og gjorde ingen Fortræd.

Næste Dag blev grusom. Der kom to Mænd, som begyndte at kaste store Sten efter den. Lommen dykkede og dykkede, men af og til skulde den jo op for at have Luft, og straks var der et Par Sten. Saadan gik Jagten i Timer, indtil Lommen tilsidst var saa skamslaaet, at den ikke kunde dykke mere — en barmhjertig Sten gjorde Ende paa dens Lidelser.

Omkring Vaagen ligger nu en Mængde Sten paa den hvide Is, og paa Land er den hvide Sne farvet rødt af Lommens røde Blod, — det fortæller altsammen om Ugeringen.

Politiet har beslagnet Fuglen, og Stenkasterne beklager nu deres Gerning. Lad os haabe, at de ogsaa fortryder den; thi ikke al Verdens Politi, men kun Menneskenes Godhed og Medlidenhed kan garantere vore umælede Medskabninger en menneskelig Behandling.

Leo Novrup, Tønder.

SAMPLEREN

Sjældent Følge.

I Aarene 1857, 1858 og 1859 havde vi tre efter hinanden følgende meget tørre Somre. Solen skinnede fra en skyfri Himmel fra Morgen til Aften, Dag efter Dag, Uge efter Uge. Det var paa saadan en varm og stille Solskinsdag, men jeg husker ikke hvilket af de tre Aar, det var, at jeg løb hjem til Middag fra Skolen i Kamstrup, Da fløj der en Sværm af de store Guldsmede langs med et Dige, og jeg travede bag efter dem. De var utallige, i hundredevis, og de fløj i jævn god Fart østpaa. Jeg antager nu, at de i den varme Sommer er udklækkede langt ude i Vest i de store Sivskove fra Varming Sø og ind efter Ribe. De er sikkert blevet ved at flyve, indtil de har naaet Gram, thi der findes i Gram Mølldam en Mængde Siv.

N. A. Jensen, Fæsted.

Forvarsel.

Min Mor fortæller: Da jeg var Barn, boede der en Mælkekusk i Nærheden af mit Hjem. En Dag kom Manden ind til mine Forældre og fortalte, at hans Heste ikke vilde forbi Naboens Hus. Hestene stejlede, og kun med voldsom Magt fik han dem forbi Huset. Et Par Dage efter havde Manden i det omtalte Hus hængt sig.

Anna Sørensen, Møgeltønder.

DE GAMLE KALENDERDAGE

AF ANDERS BJERRUM

REDAKTØRERNE AF „S. M.“ HAR TILLADT MIG AT RETTE NOGLE Spørgsmaal til Maanedsskriftets Læsere. Det drejer sig om gammel Tro og Skik knyttet til de forskellige Kalenderdage Aaret rundt; de fleste husker sikkert et eller andet, Vejrspaadomme, Skikke, Gilder, Talemaader, Rim o. lign., der knytter sig til de gamle katolske Helgendage. Jeg beder Dem skrive op, hvad De husker, og sende det enten til S. M.s Redaktion eller til A. Bjerrum, Udvalg for Folkemaal, Tøjhusgade 9, København K. Selv om Deres Bidrag ikke indeholder andet end en Oplysning om, hvad de gamle kaldte en eller anden Dag, vil det blive modtaget med Glæde. Remser, Skikke eller lign., som er kendt andetsteds fra, vil vi gerne have endnu flere Opskrifter af, da det netop har stor Interesse at faa oplyst, hvor Remsen eller Skikken kendes, og hvor ikke.

De i dette og de følgende Hefter aftrykte Spørgsmaal gør ikke Krav paa Fuldstændighed; det er tværtimod sandsynligt, at De kender Ting, vi ikke kender, og saadanne Oplysninger er selvfølgelig dobbelt velkomne.

JANUAR

Kender De: Talemaader knyttede til *hele Maaned*? (f. Ex. Januar med Taage stærk gør megen Sygdom og Værk).

Talemaader og Overtro knyttede til *Nytaarsny*?

Hvilke Skikke og Talemaader var knyttet til *Hellig-tre-Kongers Aften* (^{5/1}) og *Hellig-tre-Kongers Dag*? Brugtes Hellig-tre-Kongers Lys, og hvordan saa det ud? Skulde man skrive Bogstaverne K. M. B. paa Dørene? Kendes en Remse, der begynder omtrent saaledes:

Jeg beder jer, I hellige Konger tre,
at I denne Nat vil lade mig se,
hvis Seng jeg skal rede, o. s. v.?

Hvordan lyder den og hvordan anvendtes den? Er lign. Remser maa-ske knyttet til andre Aftener?

Har man kendt Hellig-tre-Kongers-Optog og særlige Remser knyttede hertil? Har man Udtryk og Talemaader, der gaar ud paa, at Dagen begynder at længes efter Hellig-tre-Konger?

St. Knuds Dag (^{1/1}) regnedes vist almindelig for Aarets første Søndag; kender De Skikke eller Talemaader, der sigter hertil? (f. Ex.: Sankt Knud — driver Julen ud el. lign.)

Hvad kaldtes *Fabians og Sebastians Dag* (^{20/1})?

St. Povls Dag (^{25/1}). Hvilke Vejrmærker kendes? (f. Ex.: Hvis Solen paa den Dag skinner saa længe, som det varer at sadle en Hest, saa bliver

Aaret godt; hvis Solen ikke skinner, faar vi megen Boghvede; naar Povl kommer ridende paa sin graa Hest (∴ hvis Himlen er graa), faar vi Sne eller Regn). Havde man særlige Skikke knyttede til Povls Aften? (f. Ex. Skikken „at gaa med Stangen“; Povlsgilde). Nogle Steder drak man paa Povls Dag de Bøder op, som i Aarets Løb var indgaaet i Byens Kasse; hvornaar gjorde man det i de forskellige Egne i Sønderjylland?

FEBRUAR

Kender De: Talemaader knyttede til *hele Februar*? (f. Ex. I Februar maa man hellere se en hungrig Ulv end en Plovmand.)

Talemaader og Skikke knyttede til *Kyndelmisse* (²/₂) (f. Ex. Kyndelmisse Knude holder herude o. s. v.; Saa mange Dage Lærken synger før Kyndelmisse, skal den tie (el. græde?) efter K.; æ Føhn skal igjennem aa Kyndelmis-Nat, om en og skal igjennem en Jærnhat; Kyndelmisse Dag maatte man ikke spinde; til Kyndelmisse skulde man have Halvdelen af Foderet i Behold; kendes et særligt Kyndelmisse-Gilde, og hvordan fejredes det? Har det tidligere været almindeligt at stalde Plagene ud Kyndelmisse-dag?) — Kender De Vejrmærker, som gaar ud paa, at det helst skal være daarligt og blæsende Vejr Kyndelmisshedag? (f. Ex.: Kyndelmisse Fløde (∴ Oversvømmelse) giver Midsommers Grøde. — Nogle Steder lagde man en Visk Hø ud ved et Hushjørne Kyndelmisshedag; hvis det saa blæste saa stærkt, at den fløj bort, kunde man roligt lade den flyve, for saa kom Foraaret tidligt; blev den liggende, var det bedst at samle den ind igen).

Kender De Skikke og Talemaader i Forbindelse med *Blasii Dag* (³/₂), *St. Agathes Dag* (⁵/₂) (f. Ex. Skikken „at sidde Agathe“), *St. Dorotheas Dag* (⁶/₂)? (f. Ex.: Dortes Nat springer Dorthealilierne ud, og Paaske-lilierne bryder igennem).

Hvad ved De om *Persdag* (Peders Stol, d. ²²/₂)? (f. Ex.: Der er fire Uger meld Povl og Per, saalæng Verden stær; var Povl god, bliver Per bedre, var Povl ond, bliver Per værre; hvis Per havde den Magt, Povl har, saa frøs Kalven ihjel i Koen (el. lign.); Persdag lægger Gaasen det første Æg, faar Faaret Lam; St. Peder kaster en varm Sten i Vandet, og saa tør det lige saa meget fra neden som fra oven; Det maa ikke fryse haardere, end Per kan jage sin Pig i Jorden (el. i Sneen?); Per (el. Povl?) med sit lange Skæg lokker Børnene ud til æ Husvæg o. s. v.; — Kalder man Istappe for St. Peders Skæg? Hvor brændte man Blus paa Persdag, hvad kaldtes det, og hvordan foregik det? Var det almindeligt i gamle Dage, at Hyrden ansattes paa Persdag?).

Kender De Talemaader om *St. Mathias Dag* (²⁴/₂)? (f. Ex.; Matis, den Gris, han bryder vort Is; Fryser det om Natten, saa fryser det 40 Dage; Finder Mathias ikke Bro (Is), saa lægger han Bro).

Hvilke Skikke og Talemaader var knyttet til *Skuddagen*? Regnede man d. 24. el. den 29. for Skuddag? (Forts.).

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade, 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

TØNDERBOGEN

Beretningen om
det 3. danske Hjemstavnskursus
v. H. Lausten-Thomsen

er fra 1. Januar 1933 nedsat til Kr. 1,50
Bogen faas i alle Boglader

J. N. JEFSEN

Hans Becks Boghandel)

TØNDER

Sønderjydske Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Hvem ønsker at sælge

„Sønderjydske Maanedsskrift“ 1. Aargang
(komplet) samt 2. Aargang Nr. 1?
Der betales Overpris.

Tilbud bedes sendt til Cl. Eskildsen, Tønder.